

[היכי דמי אלימא דלא ידעינן אי חמץ הוא אי מצה הוא] ⁴⁷. תמה הוא זה, דודאי פשיט' דלא ידעי' אי חמץ הוא אי מצה הוא דאי ידעי' מאי ספיקא איכא. ואיכא למימר דה"ק, אלימ' דלא ידעינן אי חמץ הוא אי מצה הוא שאין העיפוש שבה מוכיח בה כלום אלא שהדבר ספק, ולא אמרו פת שעיפשה אלא לומר שאין מכירין אותה, וכיון שהוא ספק גיזיל בתר בתרא אע"פ שלא יהא רוב מן האחרון, כדאשכחן מעות שנמצאו בירושלם.

[אמר רבה לא תימא שרבתה מצה אלא אימא שרבו ימי מצה עילויה] ⁴⁸. כלומ', שיש בהן כדי עפוש, וחזר הדבר להיות ספק. ומקשי' [אי הכי פשיטא. לא צריכה דעיפושיה מרובה] ⁴⁹. ותמה הוא, דהא אתא לאשמועינן דתלינן לקולא משום דאזלינן בתר בתרא כדאשכחן גבי מעות שנמצאו בירושלם. ורש"י ז"ל פירש ⁵⁰, אי הכי פשיט', אפי' ספק ליכא דמסתמא ודאי בדקה ⁵¹ והאי מצה היא. ואין זה נכון, דהא ודאי כלה שמעתין בלאחר בדיקה אירי ⁵¹, דומיא דשוקי ירושלם שהן עשוין להתכבד בכל יום, שאם לא כן אין דיננו לילך בתר בתרא, מידי דהוה אמועות שנמצאו בהר הבית שהן חולין מפני שאינו עשוי להתכבד, כמו שרש"י ז"ל עצמו מפרש ⁵². אבל נאמר שמה שאמרו אי הכי פשיט' לומר, דכיון דתנן במעות שנמצאו בירושלם שהן מעשר מפני שוקי ירושלם שהן עשוין להתכבד בכל יום, אין צריך לומר במוצא פת אחר בדיקה שאין לתלות בחמץ, שבדיקת החמץ היא גדולה יותר מן הכבוד שעושין בשוקי ירושלם, שבבדיקת החמץ הוא נותן דעתו עליו שלא ישאר בו כלום. ל"ש ⁵³.

[מעות שנמצאו לפני פוחרי בהמה לעולם] ⁴⁸ מעשר. פירש"י ז"ל ⁵⁴, ואע"ג דאיכא למימר שמא מיד המוכר נפלו וכבר הן חולין ⁵⁵, ספק איסורא לחומרא. ואינו נכון, דלאו ספיקא הוא אלא רוב חולין הוא, דהא איכא מעוטא דחולין, שאין דעתנו לומר שיהיו כלן מעשר, דהא ודאי איכא מיעוט של חולין, וסמוך מיעוטא דחולין למחצה של מוכרין שאף הן חולין, והוה ליה רובא חולין ⁵⁶. ובתוספות פירשו שאין לתלות שמא מיד המוכר נפלו, שהלוקחין הן מרובין על המוכרין, שכמה לוקחין חולין אצל מוכר אחד ⁵⁷.

[בהר הבית חולין] ⁴⁸. הקשו בתוספות ⁵⁸, היאך הכניסו מעות להר הבית, שהרי שנינו ⁵⁹ שלא יכנס אדם להר הבית לא במקלו ולא בתרמילו ולא במעות הסדורים ⁶⁰ לו בסדינו ובאפונדתו ⁶¹. ותיצרו ז"ל, דדוקא כשהוא נושא אותם בפרהסיא בסדינו ובאפונדתו, דגנאי הוא כהולך לסחורה, אבל בצנעה מותר, דאי לא תימ' הכי מעות של הקדש ⁶² היאך מכניסין ללשכות ⁶³. ואין זה מספיק, שאם כן למה לא חששו למעות הנמצאין שיהיו של הקדש, שהרי

אינה כן, וכך נראה להשלים. ולפי"ז מובנת תמיהת רבינו, שלשון „אלימא" בא תמיד לפני סברא דחוייה, וכאן הרי בודאי כן הוא דלא ידעינן אם חמץ הוא אם מצה הוא. ועי' גמרא שלמה באור גוססאות לדף ז' שורה 19. 48 מחוק. 49 בכתה"י מחוק וכנ"ל להשלים. 50 בד"ה אי הכי. 51 נוסף בגליון. 52 בד"ה בהר. 53 עיי' מש"כ בחי' הר"ן בד"ה אי בבאור קושית הגמ'. 54 בד"ה רוב. 55 לפנינו ברש"י: ומעות חולין הן. 56 וכן הקשו בתוס' ד"ה לפני ושאר. ועי' בפנ"י. 57 וכ"ה בתוס' שלפנינו ובתוס' שני בתוס' ר"פ, ועיי' מש"כ בזה במאירי. 58 עי' בתוס' ד"ה בהר ובתוס' שני בתוס' ר"פ, ובתוס' ב"מ כ"ו א' ד"ה בהר. 59 ברכות ס"ב ב', עיי' הנוסח. 60 לפנינו שם, ובתוספתא ברכות פ"ו: הצוררים. 61 בתוס' שלפנינו ובתוס' ב"מ שם לא הוזכרו הא דאפונדתו, ובתוס' שני כאן הוזכרו. ועי' רע"ב ברכות פ"ט מ"ה ובתו"ט שם, ובמשנת אליהו שקלים פ"ז ב'. 62 בתוס' שני: מעות הק[דש] [כ"ה בכ"א] ושקלים. 63 ראי' זו ל"י בתוס' שלפנינו אבל ישנה בתוס' שני, ועי' מש"כ בזה בזה שבא שם. והנכון שדברי התוס' כאן קצרים. בעיקר הדבר נר' שאין צורך לכל זה אלא לפירוש התוס'

ודאי רוב המעות שאדם מכניס שם בצנעא הן של הקדש, שבני אדם אין להם דרך בהר הבית להכניס שם מעות בצנעא⁶⁴. אבל על כרחנו יש לנו לומר שאע"פ שאין אדם נכנס להר הבית במעות הצרורים לו בסדינו ובאפונדתו, כיון שנמצאו שם מעות יש לנו לתלות אותם אחר רובא דעלמא ולעשותן חולין, מכיון שהר הבית [אינו] עשוי להתכבד בכל יום כמו שפירש"י ז"ל⁶⁵ מפני שאין אדם נכנס לו באבק, שעל רגליו, ואע"פ שאדם מכניס שם מעות של הקדש אפי' הכי הווי ליה חולין רובא משום רובא דעלמ' שהן חולין, ונאמר שהיו כאן בהתר או באיסור⁶⁶.

[אמר רב יהודה הבודק צריך שיברך]⁴⁸. לומר שצריך לברך על הבדיקה. שלא תאמר המצווה אינה [אלא] בשעת הביעור, שאלו בדק ולא ביער לא עשה כלום, קמ"ל רב יהודה שהבודק מברך שהיא תחלת המצווה, ומכל מקום אינו מברך על בדיקת חמץ אלא על ביעור שהוא כולל את הכל⁶⁷. או נאמר שאמרו צריך לברך⁵¹ מפני הבדיקה שהיא מדרבנן, כמו שאמרו⁶⁸ המדליק גר חנוכה צריך לברך, וכן⁵¹ במקרא מגלה אמרו⁶⁹ שהוא חייב לברך, והכל מפני שהן מצוות של דבריהם, והוא מחלוקת בין החכמים אם מברכין עליהן, כדאית' בפר' לולב וערבה⁷⁰, וכמו שפירשנו שם⁷¹.

[בלבטער כולי עלמא לא פליגי]⁴⁸. פרש"י ז"ל⁷², ושפיר דמי לברוכי הכי, דמאן דאמ' על ביעור אף על ביעור קאמ', דמשמע נמי להבא. וכי מקשינן מעל המילה משום דמאן דאמ' לבער סבירא ליה דליכא לברוכי על, אבל מאן דאמ' על איפשר לברוכי הכי.

ז, ב. [ומשני, התם היכי נימא נימא למול לא פגיא דלאו איהו מהיל]¹. כלומר, נהי נמי דעל דמעיקרא משמע ומיהו כיון שאינו מצווה הוא למול אי אפשר לברך אלא על, ואע"ג דמעיקרא משמע לא איכפת לן כיון דמ"מ עובר לעשייתה הוא מברך².
אבי הבן מאי איכא למימר. אין הכי נמי. שהוא מברך למול ולא על, דכיון דמעיקרא

בסוגיא שהוא כפירש"י, שתולין את הכסף הנמצא בהר הבית שהוא משל שאר ימות השנה, ורוב הכספים שבשאר ימות השנה חולין הם. אבל הרמב"ם בפיה"מ שקלים פ"ז מ"ב, ובחיבורו ספ"ג מה' שקלים, וה' מע"ש פ"ו ה"ט—י, ובשטמ"ק לבי"מ שם בשם הראב"ד, פירשו הטעם עפ"י הירושלמי פ"ו ה"ב, שבהר הבית רוב המעות הם מן המחוללות שנתקבלו מן ההקדש, אבל אין אדם מכניס להר הבית מעות מעשר. וכ"כ המאירי כאן, והוסיף: ואם תמצא לומר שמישראל המביאים שקלים הם, הרי אינם קדושים עד שיהיו בלשכה". וצ"ל שאין חוששין ג"כ למעות של נדרים ונדבות (עי' מנחות ק"ו ב'), שהללו מיעוט הן כלפי מעות השקלים והגזברים. ונראה שלדעתם אין להביא להר הבית מעות שאינן לצורך המקדש ואפילו בצנעא, שלא כד' התוס'. ומאידך גיסא, מעות שהן לצורך המקדש נראה לדעתם שמותר להכניסם אפילו בפרהסיא. ועי' במשנת אליהו שקלים שם. 64 פירוש, מכיון שזה נשא את הכסף שלא כרגיל, בודאי בא להר הבית במיוחד, שאין עושין אותו קפנדריא, ואם לא שהיה לו צורך במעות שם היה מניחם בביתו. 65 ד"ה בהר. 66 וצ"ל שלא היו מדקדקים בהלכה זו או שהיו שוגגים בה. 67 השוה חי' הר"ן ד"ה אמר. וכ"כ בחי' מהריטב"א, עי"ב. ונר' שלזה התכוון גם הרא"ש (ס"י) במש"כ: „דלא תימא אינה כל כך מצווה כיון דאינה אלא לבער את החמץ מן הבית". ועי' בק"נ שם אות ח'. 68 שבת כ"ג א', וש"נ. 69 עי' מגילה כ"א ב': אמר אביי לא שנו וכו'. 70 סוכה מ"ה ב' ומ"ו א'. ועי' רש"י שם ד"ה ה"ג. ועי"ש בחי' הרשב"א מ"ה ב' ד"ה ורבה, שלר' יוחנן אין מברכין אנר חנוכה ומגילה. 71 עי' בחי' מצפה איתן שכיוון לדברי רבינו. 72 בדבור זה ושל אחרייו מציע רבינו את הסוגיא לשיטת רש"י.

1 בכתה"י מחוק. 2 ואע"ג דמעיקרא וכו'. בא ליישב את הקושי שהעירו עליו בתוס'